Віра Радзіон
(Київ)

УДК 811.112.2:81'373.237

ФУНКЦІОНУВАННЯ СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ СПОРТИВНОЇ ТЕМАТИКИ У РЕЧЕННІ (НА ПРИКЛАДІ СПОРТИВНИХ РУБРИК ГАЗЕТИ FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG)

У статті розглядаються складні іменники спортивної тематики, а саме композити на позначення спортсменів та осіб, пов'язаних зі спортивною діяльністю. Приклади вибрані із спортивних рубрик сучасної німецької газети Frankfurter Allgemeine Zeitung (Франкфуртська Загальна Газета). Зазначенні складні утворення аналізуються з погляду їх безпосереднього функціонування у спортивних текстах різних жанрів. Стаття пропонує детальний огляд функцій іменникових композитів (номінативної та характеризуючої). Вивчаються також способи їх введення у текст і комбінація з власними іменами, яких вони стосуються. Крім цього визначаються пари та ряди абсолютних і контекстуальних синонімів серед тематичної групи складних іменників «спортсмени та особи, пов'язані із спортивною діяльністю». Всі спостереження підтверджуються значною кількістю прикладів фрагментів статей спортивної тематики. Аналіз функціонування складних іменників у текстах спортивної публіцистики дає змогу зробити висновок про лексику спортивних ЗМІ загалом.

Ключові слова: *складний іменник, мова спортивних ЗМІ, функції у реченні, номінативна функція, емоційно-експресивна функція, контекстуальний синонім, словотвірний синонім, абсолютний синонім.*

Постановка проблеми. Відомо, що німецька мова належить до таких мов, у яких словотвір відіграє важливу роль у поповненні номінативного складу мови. Найбільш поширеним способом словотвору німецької мови є словоскладання, оскільки саме в галузі словоскладання особливо наочним є один із головних законів розвитку мови – принцип мовної економії.

Складні слова займають особливе місце у словотворчій системі німецької мови завдяки особливостям представлення знань та вербалізації когнітивних сутностей. Унаслідок словоскладання в сучасній німецькій мові утворюються складні номінативні одиниці, композити, головними ознаками яких є наявність декількох основ та їхня цільнооформленість. Слід зазначити, що композитний спосіб утворення слів має тенденцію до постійного розвитку та вживання в різних функціональних стилях сучасної німецької мови.

Складні іменники, як найпоширеніший тип складних слів сучасної німецької мови давно є об'єктом різних досліджень. Так, іменникові композити вивчалися у працях таких вітчизняних лінгвістів, як М. Д. Степанова, В. С. Вашунін, О. Л. Зеленецький, Н. В. Нагамова, Є. П. Тимченко, О. В. Білецька, М. О. Боднар, О. В. Горбач, С. В. Дружбяк, В. А. Карпюк, Л. А. Кухар.

А питання функціонування складних слів спортивної тематики, розглянуто, на нашу думку, ще недостатньо детально. Тому **метою** нашої розвідки є визначення особливостей функціонування складних іменників на позначення спортсменів та осіб, пов'язаних зі спортивною діяльністю у реченнях.

Матеріалом статті слугують складні іменники на позначення спортсменів, та осіб, пов'язаних зі спортивною діяльністю, дібрані методом суцільної вибірки із статей спортивної тематики газети Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Актуальність підтверджується загальною тенденцією сучасних лінгвістичних досліджень до розкриття функціональної специфіки використання складних слів у текстах різних функціональних стилів.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши статті спортивних рубрик газети Frankfurter Allgemeine Zeitung (F.A.Z.), нами було встановлено, що складні іменники на позначення спортсменів, та осіб, пов'язаних зі спортивною діяльністю можуть виконувати у реченнях різні функції. Поряд із номінативною: напр. *Aber Brüggemann war Eishockeyspieler bevor er* ***Schiedsrichter*** *wurde,…* («Hinfahren, umhauen, fertig» у F.A.Z. № 88 від 14.04.2014) або ***Mannschaftsarzt*** *Hans-Wilhelm Müller-Wohlfahrt habe ihm am Montag bestätigt…* («Löw überrascht

mit Kramer» у F.A.Z. № 112 від 15.05.2014); (можуть стояти і не стояти в одному реченні з ім'ям, до якого належать): ... *vorbereitet von* ***Sportdirektor*** *Oliver Kreuzer,* ... («Zurück in die Zukunft» у F.A.Z. № 122 від 27.05.2014) та *Hinter den Kulissen beschimpfte ein* ***DFB-Mitarbeiter*** *lieber die Medien* («Leben mit Restrisiko» у F.A.Z. № 124 від 30.05.2014), вони не лише називають, але й характеризують особу:

1.За якістю (такі складні слова дають особі оцінку): *Eigentlich steht Slomka im Ruf, ein guter Motivator und* ***Taktiktüftler*** *zu sein.* («Unterirdisch, lethargisch: Der HSV geht am Stock» у F.A.Z. № 88 від 14.04.2014) або *Der* ***Mittelfeldstratege*** *Guardiola hat damals in Kaiserslauten mitgelitten, ... und nebenbei als* ***Stützpunkttrainer*** *des Deutschen Fußball Bundes* ... («Das Pfälzer Dilemma» у F.A.Z. № 88 від 14.04.2014)

2.За досягненнями: *Für* ***Turnstar*** *Fabian Hambüchen werden die kommenden Europameisterschaften* ... («Nur die Medaille fehlt» у F.A.Z. № 115 від 19.05.2014) або ... *deren Internetpräsenz optisch von dem* ***Weltmeister*** *(2003),* ***Olympiasieger*** *(2004) und* ***EM-Torschützenkönig*** *(2008) dominiert wird.* («Bleibt Ivano Balic bei der HSG?» у F.A.Z. № 118 від 22.05.2014).

Частіше за все складні іменники виконують функцію контекстуальних синонімів і зустрічаються в таких комбінаціях [2, с. 9]:

1.Спочатку ім'я, а потім складний іменник – певна характеристика названої у попередньому реченні особи (ономастична антиципація): *Warum tut sich* ***Tommy Haas*** *das eigentlich noch an? ... musste der beste deutsche* ***Tennisprofi*** *ein Tournier* ... («Weiter, immer weiter» у F.A.Z. № 123 від 28.05.2014) або ... *wen er damit vor allem gemeint haben könnte:* ***Toni Kroos****. Der 24 Jahre alte* ***Mittelfeldspieler****...* («Die Kroos-Frage – neu gestellt» у F.A.Z. № 124 від 30.05.2014).

В такому випадку зазвичай обирається характеристика, вже зазначена у статті: «*Steve ist in unseren Augen der beste Spieler seiner Klassifizierungspunktzahl weltweit,» so RSV-Trainer Nicolai Zeltinger über den* ***3,5-Punkte-Spieler*** («Steve Serio bleibt bis 2016 beim RSV Lahn-Dill» у F.A.Z. № 64 від 17.03.2014);

2.Спочатку досягнення із зазначенням імені спортсмена, а потім інша характеристика (комплексна інтродукція): ..., *der ofensichtlich auch die* ***100-Meter-Spezialistin*** *Kelly-Anne Baptiste aus Trinidad versorgte. Die* ***Trainingspartnerin*** *von Gay war* ... («Drummonds Klage» у F.A.Z. № 119 від 23.05.2014);

3.Спочатку певна характеристика, важлива для теми статті, із зазначенням імені спортсмена, а потім досягнення спортсмена (комплексна інтродукція): *Der* ***Doping-Sünder*** *Asafa Powell will seine 18-monatige Sperre ... . Der frühere* ***100-Meter-Weltrekordhalter*** *begründet* ... («Powell will kürzere Sperre» у F.A.Z. № 123 від 28.05.2014). При цьому *Doping-Sünder* виконує прагматичну функцію (здійснення впливу на адресата) – читач розуміє, що журналіст засуджує цього спортсмена.

4.Спочатку посада, потім – ім'я, а пізніше – синонім до посади (ономастична ретардація): *Auch dank des* ***Trainers****, unter dessen Anleitung er... .* ***Jürgen Klopp*** *ist wichtig für meine Karriere..., sagt Sahin. ... . Der* ***Fußball-Lehrer*** *habe ein Herz...*(«Schnelles denken, scharfer Blick» у F.A.Z. № 66 від 19.03.2014).

Так, в одній статті були використанні п'ять словотвірних контекстуальних синонімів до футболіста Жезе: *Nach der schweren Knieverletzung der* ***Real-Madrid-Stürmers*** *Jese haben... . «Wie ein Autobus überfuhr Kolasinac der* ***Real-Angreifer****». Der 21-jährige Jese,* ***Publikumsliebling*** *beim spanischen Fußballrekordmeister... . Die Verletzung zog er sich in einem Zweikampf mit Kolasinac zu, bei dem der Schalke-Verteidiger mit seinem Körpergewicht auf das Knie des* ***Real-Stürmers*** *gestürzt war. ... Für Real ist der Verzicht auf Jese besonders bitter, weil der* ***Außenstürmer*** *als das größte Talent seit Jahren aus dem eigenen Nachwuchs gilt.* («Eisenbahn überrollte Jese» у F.A.Z. № 67 від 20.03.2014).

Один із синонімів, а саме *Publikumsliebling*, виконує, на нашу думку, одночасно дві функції – емоційно-експресивну та прагматичну. Емоційні мовні одиниці містять компонент оцінки, виражають позитивні чи негативні почуття, характеризують психічний стан мовця, передбачаючи існування додаткового стилістичного колориту. В основі експресивних мовних одиниць є соціопсихологічні та власне мовні критерії оцінки виражальних засобів. Експресія з'являється там, де є можливість зіставлення, посилення певних ознак на підставі протиставлення

[1, с. 40]. Так, журналіст використав це слово для протиставлення Жезе з Коласінаком, і для того, щоб читачам (прагматична функція) стало ще більше шкода травмованого на футбольному полі Жезе.

Головний персонаж цієї статті (футболіст Жезе) був охарактеризований в основному через свою приналежність до команди та позицію на полі, тому і синонім до його супротивника Коласінака також було складено з цих двох характеристик – *Schalke-Verteidiger*.

Вболівальники позначаються в реченнях або лише для номінації – *Die* ***Eishockeyfans*** *der Hamburger Freezers feiern ihn*. («Hinfahren, umhauen, fertig» in F.A.Z. № 88 vom 14.04.2014) або для протиставлення з іншими зайнятими у сфері спорту – *Strengers auftritt… hat für viel Wirbel gesorgt, nicht nur unter* ***Fußballfreunden****, sondern auch im Verein…*(«Attacke auf Bruchhagen» у F.A.Z. № 66 від 19.03.2014).

У відношенні протиставлення зустрічаються також воротар та інші футболісти: *Erfahrung spielt* ***Torhütern*** *vielleicht noch mehr in die Karten als einem* ***Feldspieler***. («Wir sind im Grenzbereich angekommen» у F.A.Z. № 242 від 18.10.2014)

Досліджуючи складні іменники на позначення спортсменів та осіб, пов'язаних із спортивною діяльністю, можна стверджувати, що такі групи слів, як *Torhüter – Torwart – Keeper – Tormann, Coach – Trainer, Torschütze – Torjäger* та *Fans – Anhänger* є абсолютними синонімами:

1.***Welttorhüter*** *Manuel Neuer kommt zu spät… . … als auch Manuel Neuer … – der* ***Torwart****, wenn auch im Bemühen, …* («Nur ein Kratzer» у F.A.Z. № 273 від 13.10.2014);

Torhüter *Jan Zimmermann, der … . Es ist alles vorbereitet, sagt* ***Keeper*** *Zimmermann schmunzelnd*. («Darmstädter Urknall» у F.A.Z. № 177 від 21.05.2014);

Ein guter ***Torhüter****, dazu zehn Stindls: Das würde…* («Er kann alles – außer **Tormann**» у F.A.Z. 88 від 14.04.2014).

2.*Meikel Schönweitz, bislang* ***U-17-Coach*** *des Fußball-Bundesligaklubs FSV Mainz 05 wird vom 1. Juli an* ***U-16-Nationaltrainer*** *und Koordinator…* («Mainzer Schönweitz wird U-16-Nationaltrainer» у F.A.Z. № 123 від 28.05.2014).

При цьому сполучуваність слів *Coach* і *Trainer* з іншими словами необмежена:

Das war Ende 2012, Kiraly hatte da gerade den Posten als ***Cheftrainer*** *der amerikanischen Volleyball-Frauen übernommen… . Er wurde 2009* ***Assistenzcoach*** *der amerikanischen Frauen…* («Nachschub für die Geschichtsbrücke» у F.A.Z. № 238 від 14.10.2014);

Bayern-Coach *Pep Guardiola hatte gesagt, …* («Anfälle von Melancholie» у F.A.Z. № 69 від 22.03.2014);

Weltmeister-Trainer *Felipe Scolari hat schon …* («Löws Klein-Klein» у F.A.Z. № 112 від 15.05.2014).

3.*Der* ***Torschütze*** *Joselu … . …rückte er in der internen* ***Torjäger****liste…* («Der nächste große Schritt» у F.A.Z. № 73 від 27.03.2014).

Емоційно-експресивну функцію виконує складний іменник "*Torheld*" на позначення бомбардира в реченні *Wie der* ***Torheld*** *des Abends, Elton da Costa, im Mittelkreis des Arena saß, … . Elton da Costa, der* ***Schütze*** *zum 4:2-Endstand* («Darmstädter Urknall» у F.A.Z. №117 від 21.05.2014). Вибором цього слова журналіст підкреслює наскільки важливим для команди був забитий футболістом да Костою гол.

Пара слів *Torjäger* та *Stürmer* можуть виступати контекстуальними синонімами (якщо саме нападаючий забиває гол): *Der* ***Drittligarekordtorjäger*** *kommt in 45 Liga- und Relegationsspielern in Darmstadt… . Ungewöhnlich für den einstigen* ***Eintracht-Stürmer****…* («Die Zauberarbeit und die Arbeitsbiene» у F.A.Z. № 241 від 17.10.2014).

4.*Neben den* ***Eintracht-Anhängern*** *bilden die* ***OFC-Fans*** *die größte Zuschauergruppe*. («Die Offenbacher Kickers» у F.A.Z. № 241 від 17.10.2014);

Am Anfang nämlich herrschte unter den ***Real-Anhängern*** *neben dem Jubel über die vielen Tore ein Ressentiment des Spaniers gegenüber dem Portugiesen – und eine gewisse hochnäsige Skepsis des hartgesottenen* ***Fußballfans*** *gegeben dem viel zu schönen Star.* («Explosion und Evolution» у F.A.Z. № 241 від 17.10.2014).

Висновки. Отже, як бачимо з наведених прикладів, публіцистичні тексти не відрізняються особливо широким підбором складних іменників, що виконували б різноманітні

функції в реченні. Адже головне завдання таких текстів – інформування. Функції складних іменників у мові журналістики зумовлюються такими основними екстралінгвістичними чинниками – повідомлення про новину та вплив на читача. Подальше вивчення функціонування складних іменників у текстах німецької публіцистики сприятиме поглибленню знань про їх мовні особливості та інтенції журналістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матвієнків О. Особливості функціонування фразеологічних одиниць у художньому тексті / Ольга Матвієнків // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – 2013. – Вип. 21. – С. 37–43
2. Білоус І. Л. Власні назви у німецьких газетно-публіцистичних жанрах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ірина Леонідівна Білоус. – Херсонський державний університет. – Херсон, 2014. – 19 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 03.2014. – № 64, 66, 67, 69, 73, 75.
2. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 04.2014. – № 77, 88.
3. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 05.2014. – № 103, 112, 115, 117, 118, 122, 123, 124, 177.
4. Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 10.2014. – № 238, 241, 242, 273.

Радзион В. Функционирование сложных существительных спортивной тематики в предложении (на примере спортивных рубрик газеты Frankfurter Allgemeine Zeitung).

В статье рассматриваются сложные существительные спортивной тематики, а именно композиты на обозначения спортсменов и лиц, связанных со спортивной деятельностью. Примеры выбраны из спортивных рубрик современной немецкой газеты Frankfurter Allgemeine Zeitung (Франкфуртская Общая Газета). Указанные сложные образования анализируются с точки зрения их непосредственного функционирования в спортивных текстах различных жанров. Статья предлагает подробный обзор функций сложных существительных (номинативной и характеризующей). Изучаются также их ввод в текст и комбинация с собственными именами, к которым они относятся. Кроме этого определяются пары и ряды абсолютных и контекстуальных синонимов среди тематической группы «спортсмены и лица, связанные со спортивной деятельностью». Все наблюдения подтверждаются большим количеством примеров фрагментов статей спортивной тематики. Анализ функционирования сложных существительных в текстах спортивной публицистики позволяет сделать вывод о лексике спортивных СМИ в целом.

Ключевые слова: *сложное существительное, язык спортивных СМИ, функции в предложении, номинативная функция, эмоционально-экспрессивная функция, контекстуальный синоним, словообразовательный синоним, абсолютный синоним.*

Radzion V. Functioning of Sports-Related Compound Nouns in a Sentence (Sports Sections of the Newspaper Frankfurter Allgemeine Zeitung).

The article deals with the sports-related compound nouns, namely, composites referring to athletes and individuals associated with sports activities. The examples are selected from the sports sections of the contemporary German newspaper Frankfurter Allgemeine Zeitung (Frankfurt General Newspaper). These complex structures are analyzed in terms of their direct functioning in sports texts of various genres. The article offers a detailed overview of compound noun functions (nominative and descriptive). We study their input into the text and their combination with the proper names, to which they relate. In addition, the pairs and the series of absolute and contextual synonyms among the thematic group "athletes and individuals associated with sports activities" are determined. All findings are supported by a large number of examples, which are the extracts from the articles about sports. The analysis of compound nouns functioning in the texts of sports journalism allows a conclusion about the language of sports media in general.

Key words*: compound noun, language of sports media, functions in a sentence, nominative function, emotion expression function, contextual synonym, derivational synonym, absolute synonym.*

Статтю рекомендовано до друку
кандидатом філологічних наук,
доцентом кафедри німецької філології
Київського національного лінгвістичного університету
Н.А. Середою